

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Systeemgericht werken in sociale beroepen

Systeemgericht werken in sociale beroepen

Sandra van Mameren-Broers (red.). (2018). Amsterdam: Boom. 400 pp. € 45,50. ISBN 978 90 2440 7873

Bea Bolt

Dit boek, mooi uitgevoerd met een prachtige illustratie op de voorkant, is geschreven door een tiental auteurs onder redactie van Sandra van Mameren-Broers. Van Mameren-Broers is klinisch psycholoog en onder andere werkzaam als onderwijsontwikkelaar. Het boek is vooral bedoeld voor studenten van het hoger beroepsonderwijs in de richtingen social work, pedagogiek en toegepaste psychologie.

Met 400 pagina's is het een omvangrijk en informatief boek, verdeeld in een theoretisch deel en een deel met praktijktoepassingen. In de inleiding leggen de auteurs uit dat systemisch werken een goed antwoord kan zijn op een complexere ondersteuningsvraag. De inleiding beschrijft hoe het boek opgebouwd is en wie wat uitgeschreven heeft. Verder is er een verwijzing naar een leerstijlentest, die het de student gemakkelijker kan maken zich het boek op een passende wijze eigen te maken.

Deel 1 behandelt de theorie. Hoofdstuk 1 draagt als titel 'Perspectieven op gedrag', hoofdstuk 2 'Algemene systeemtheorie', hoofdstuk 3 'Communicatie' en hoofdstuk 6 'Betekenisgeving'. In deze hoofdstukken komen veel algemene sociologie en psychologie aan de orde. Bij de hoofdstukken 4 en 5 zal ik wat uitgebreider stilstaan, omdat in deze hoofdstukken de systeemtheorie het meest aan bod komt.

Het vierde hoofdstuk stelt de structurele gezinstherapie aan de orde. De auteurs introduceren Salvador Minuchin als grond-

legger. Ze zetten de doelen van de structurele gezinstherapie duidelijk neer en leggen uit hoe de structurele therapie zich verder ontwikkeld heeft. Daarbij bespreken ze de meerwaarde van 'geweldloos verzet'. Wanneer het gaat over structuur in gezinnen zou ik graag gezien hebben dat, naast dit concept, ook Haim Omers begrip 'nieuwe autoriteit' in het boek aandacht zou krijgen. Voor wie werkt met disfunctionele gezinnen is het gedachtegoed van Omer belangrijk en helpend. Deze auteur heeft immers een boeiende visie en aanpak uitgewerkt om op een eigentijdse manier vorm te geven aan ouderschap en grenzen in een gezin.

Verderop lichten de auteurs begrippen als dyade en triade toe. Het denken en werken vanuit triades is in ons werkveld essentieel voor het begrijpen van je eigen positie als hulpverlener in een systeem en krijgt mijns inziens in het boek niet de aandacht die het verdient. In dit hoofdstuk leggen de auteurs zowel basisbegrippen als groepen, grenzen, normen en waarden uit, alsook specifiekere begrippen rondom systeemtherapie, zoals gezinsontwikkelingen, manieren van kijken naar gezinsontwikkeling en mogelijke stagnaties. Wanneer ik vervolgens de ondersteunende filmpjes openklik, zie ik echter nieuwe begrippen verhelderd worden, waarbij ik me afvraag hoe deze filmpjes de in het boek uitgelegde theorie verduidelijken.

In het vijfde hoofdstuk komt contextuele therapie aan de orde, met begrippen als meerzijdige partijdigheid, loyaliteit, grootboek van verdienste en parentificatie. Uiteraard vermelden de auteurs Böszörményi-Nagy als grondlegger. Ze hebben veel aandacht voor het omschrijven van begrippen als horizontale en verticale loyaliteit en maken een logische overgang naar familieopstellingen. Persoonlijk zou ik graag gezien hebben dat samen met het

Systeemgericht werken in sociale beroepen

belang van loyaliteit de overgang naar hechting en het hechtingsperspectief gemaakt zou zijn. Die link is op de website wel aanwezig, maar komt in het boek slechts minimaal aan bod.

In mijn werkveld worden veel concepten uit de contextuele therapie 'los' gebruikt. Meerzijdige partijdigheid bijvoorbeeld is een begrip waarvan ik verwacht dat een werker in een sociaal beroep het kan hanteren in het werk van elke dag, losgekoppeld van een denkmodel in engere zin.

Het genogram bespreken de auteurs als middel om intergenerationele factoren gericht te onderzoeken. Het zich bewust worden van de sociale context, het sensitief zijn voor de sociaal-culturele verschillen en het bevragen van de overtuigingen van het systeem zouden zowel in het boek als op de website meer aandacht verdienen. Wat mij betreft mag dit ten koste gaan van de wel erg uitvoerige toelichting van de contextuele benadering en de naar mijn idee disproportionele hoeveelheid aandacht voor familieopstellingen.

Deel 2 doet relaas over een tiental toepassingen van systeemgericht werken, bekeken vanuit mogelijke werkvelden van de student. Voor alle beschreven praktijktoepassingen geldt dat het voorbeelden zijn van wat er in het werkveld te koop is. Een van de vermelde toepassingen is 'familieopstellingen'. Deze methodiek zou ik niet opnemen in het lijstje met toepassingen voor hbo'ers. Ik zou als opleider bijvoorbeeld liever de focus leggen op het maken van creatieve duplo-opstellingen zoals in Een Taal Erbij, een praktische beeldende en inzichtgevende methode die mooi aansluit bij het eerdergenoemde begrip van triade.

In het hoofdstuk 'Gezinstherapie' mis ik toepassingen in het mogelijk toekomstig werkveld van de sociaal werker, bij-

voorbeeld Families First, of 10 voor Toekomst, gezinsondersteuning op tien aandachtsgebieden vanuit het Leger des Heils. Gezinstherapie zoals in het hoofdstuk beschreven, wordt gegeven door de systeemtherapeut. Families First wordt in gezinnen in crisissituaties aangeboden door de in het hoger beroepsonderwijs geschoolde werker die zich de inhoud van dit boek eigen gemaakt heeft.

'Eindelijk een boek geschikt voor het hoger beroepsonderwijs voor sociale beroepen,' zo wordt het boek aangekondigd. Als systeemtherapeut in een kliniek voor behandeling en beoordeling van ouderschap werk ik veel samen met in hoger beroepsonderwijs geschoolde werkers. Vanuit die context heb ik het boek grondig doorgelezen. Geeft het boek voldoende systeemgerichte handvatten om bijvoorbeeld in het domein van de gezinspsychiatrie aan de slag te gaan? Denk ik dat de hulpverleners in spe gereedschap aangevoerd krijgen om systemisch denken en werken meer handen en voeten te kunnen geven? Ja, dat denk ik wel. De auteurs leggen veel basisbegrippen uit en er valt veel te integreren, via het boek, maar ook via de website, met inspirerende filmpjes en leuke toegevoegde informatie. Mooi dat er aandacht is voor de filosofische denkkaders die ten grondslag liggen aan de besproken thema's. De lezers kunnen per hoofdstuk toetsen of voldoende kennis is opgedaan en begrippen kunnen ze online oefenen. Ik vrees evenwel dat er een groep studenten is die zich de attitude van de systemisch werkende hulpverlener onvoldoende eigen zal maken, juist omdat de lezers zo veel concepten moeten bestuderen. Dus dat pleit voor een wijze van toetsing die veel praktijk behelst: oefenen, oefenen, oefenen en vooral aandacht voor de basisattitude van de student en voor het in de praktijk kunnen toepassen van de theorie.

Systeemgericht werken in sociale beroepen

Het boek vraagt ook van de docenten van de opleiding consequent systemisch-circulair te denken en hun vak over de grenzen van hun eigen vakgebied aan te bieden. Hopelijk hebben docenten zich het systeemdenken zodanig eigen gemaakt dat zij voldoende boven de stof kunnen staan wanneer ze uit dit boek doceren. Een groot deel van de uit dit boek aan te leren kennis en competenties is niet exclusief voor het systemisch werken, maar hoort bij de basiskennis en vaardigheden over psyche, gedrag en interactie tussen mensen. Ik vind het een mooi gegeven dat de auteurs het leren over gedrag en mogelijkheden tot verandering vanuit het systemisch kader benaderen. Het zou fijn zijn als studenten met dit boek in hun opleidingsbagage, het systeemdenken als een vanzelfsprekendheid gaan beschouwen en niet anders kunnen dan vanuit een bredere blik naar motieven van cliënten kijken en daarmee naar eventuele wensen en verandermogelijkheden. Ik zou adviseren in opleidingen in het hoger beroepsonderwijs de

middels dit boek opgedane basiskennis nadien te verdiepen met *Systemisch werken* van Savenije, Van Lawick en Reijmers (2018), omdat in dat boek de focus ligt op de specifieke competenties van de gezins-therapeut, en de kennis van de systemisch werkende hulpverlener en de basisbegrippen rondom onder andere gedrag, systeem en communicatie, al bekend verondersteld worden.

Bea Bolt is systeemtherapeut en behandelcoördinator bij de gezinspsychiatrie, GGZ Drenthe in Beilen. E-mailadres: bea.bolt@ggzdrenthe.nl.

Literatuur

- Omer, H. (2011). *Nieuwe autoriteit*. Amsterdam: Hogrefe.
 Savenije, A., Lawick, J. van, & Reijmers, E.T.M. (2018). *Systemisch werken*. Utrecht: de Tijdstroom.

Scènes uit een ontmoeting – Een meerstemmig verhaal over mens en psychiatrische diagnose

Jasmina Sermijn (2019). Herziene editie. Brussel: VUBPRESS. 218 pp. € 24,00. ISBN 978 90 5718 7926

Beatrijs Lens-van den Berg

Jasmina Sermijn is verbonden aan de Vrije Universiteit Brussel en verder werkzaam als systeemtherapeut en coördinator bij Hestia, Centrum voor psychotherapie te Mechelen, als supervisor en docent in Vormingscentrum Rapunzel in Diest en Euthopia in Breda. Zij is auteur van onder meer

het boek *Ik in veelvoud – Een zoektocht naar de relatie tussen mens en psychiatrische diagnose* (2008) en schreef diverse artikelen met een focus op thema's als de co-constructie van het narratieve zelf, de impact van psychiatrische diagnoses op narratieve identiteit, rizomatisch denken in therapie en collaboratieve therapie.

Sermijn schreef twaalf jaar geleden de eerste editie van *Scènes uit een ontmoeting*, waarvan in april 2019 een tweede gedeeltelijk herziene editie verscheen. Zij werkte destijds aan een proefschrift over manieren waarop mensen met hun psychiatrische diagnose omgaan en hoe een psychiatrische diagnose ingrijpt op het zelf. De eerste editie uit 2007 was een voorproef